

Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin Eğitimi Uzaktan Eğitimin Kullanılmasının Yarar ve Sınırlılıklarının İncelenmesi

Tülay YOLTAY BİLİCİ¹

¹Öğretmen, MEB, yoltay.tulay@gmail.com

 ORCID ID:0000-0002-5742-0837

Saim DEMİR²

²Okul Müdürü, MEB, saimdemir3375@gmail.com

 ORCID ID:0000-0003-3472-0447

Mehmet KESEN³

³Okul Müdürü, MEB, ciget3333@gmail.com

 ORCID ID:0000-0003-3423-6604

Sevkan Nuray BAL⁴

⁴Müdür Yardımcısı, MEB, svknbl25@gmail.com

 ORCID ID:0000-0002-6102-5151

Ali Uğur BAL⁵

⁵Okul Müdürü, MEB, aliugur33bal@gmail.com

 ORCID ID:0000-0001-7899-2247

ÖZ

Bu araştırmayla, görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin eğitiminde uzaktan eğitim uygulamalarının yararları ve sınırlılıklarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma verilerini toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmış ailelerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Mersin ilinde görme yetersizliğinden etkilenmiş çocuğu olan 13 tane aile katılmıştır. Görüşmeler sonucunda ortaya çıkan veriler içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Toplanan veriler kategorileştirilmiş ve oluşan kategoriler arasındaki ilişkiler incelenerek temalara ve bu temalara bağlı kod ve alt kodlara ulaşılmıştır. Ulaşılan temalar; Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin Eğitiminde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Kullanımı, Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin Eğitiminde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Kullanımı Fayda ve Sınırlılıkları ve Uzaktan Eğitim Uygulamalarına Yönelik Öneriler şeklinde belirlenmiştir. Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin Eğitiminde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Kullanımı temasında; Eğitim Süreci, Materyal/Dijital İçerik, Öğretmenle İşbirliği şeklinde üç kategori şeklinde düzenlenmiştir. Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin Eğitiminde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Kullanımı Fayda ve Sınırlılıkları teması; Eğitim Uygulamaları, Uzaktan Eğitime Erişim, Öğretmenle İşbirliği şeklinde üç kategori başlığı altında bulgular düzenlenmiştir. Uzaktan Eğitim Uygulamalarına Yönelik Öneriler temasında; Eğitim Uygulamaları, Uzaktan Eğitime Erişim, Aile ile İşbirliği şeklinde kategorize edilmiştir. Araştırmanın sonucunda ailelerin görme yetersizliğinden etkilenmiş olan çocuklarının uzaktan eğitim alması ile ilgili olumlu düşündüğü görülmüştür. Ancak uzaktan eğitimin tercih edilebilmesi için dijital içeriklerin görme engellilerin ihtiyaçlarına uygun düzenlenmesi, internet erişimi probleminin çözülmesi, ailelere Braille Alfabeti, ekran büyütme ve ekran okuma programları konusunda destek verilmesi gibi öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Görme engellilerin eğitimi, uzaktan eğitim, dijital içerik

Makale Türü/Article Type
Araştırma Makalesi

IJPES

2022

Volume 3, No 2

Sayfa/ Pages: 108-119

<https://dergipark.org.tr/pub/ijpes>

Makale Bilgisi/Article Info:

Geliş/Received :02.12.2022

Kabul/Accepted :20.12.2022

e-Yayın/e-Printed:20.12.2022

An Examination of the Benefit and Limitations of Distance Education in the Education of Individuals Affected by Visually Impaired

ABSTRACT

With this research, it is aimed to examine the benefits and limitations of distance education applications in the education of individuals who are affected by visual impairment. Qualitative research model was used in the research. Semi-structured interview questions were prepared to collect research data and interviews were conducted with families. 13 families with children affected by visual impairment in Mersin province participated in the study. The data that emerged as a result of the interviews were analyzed through content analysis. The collected data were categorized and the relationships between the categories were examined and the codes and sub-codes related to these themes were reached. The subjects reached; The Use of Distance Education Applications in the Education of Individuals Affected with Visual Impairment, the Benefits and Limitations of the Use of Distance Education Applications in the Education of Individuals with Visual Impairment and Suggestions for Distance Education Applications. In the theme of the Use of Distance Education Applications in the Education of Individuals Affected with Visual Impairment; It is organized in three categories as Education Process, Material/Digital Content, Collaboration with Teacher. The theme of Benefits and Limitations of the Use of Distance Education Applications in the Education of Individuals Affected with Visual Impairment; Findings were organized under three categories: Educational Practices, Access to Distance Education, and Collaboration with Teachers. In the theme of Suggestions for Distance Education Applications: Educational Applications were categorized as Access to Distance Education, Collaboration with the Family. As a result of the research, it was seen that families thought positively about the distance education of their children who were affected by visual impairment. However, in order to prefer distance education, suggestions have been developed such as arranging digital content according to the needs of the visually impaired, solving the problem of internet access, providing support to families with Braille Alphabet, screen enlargement and screen reading programs.

Keywords: Education of the visually impaired, distance education, digital content

Atıf için: Yoltay Bilici, T., Demir, S., Kesen, M., Bal, S. N. & Bal, A. U. (2022). Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin eğitiminde uzaktan eğitimin kullanılmasının yarar ve sınırlılıklarının incelenmesi. *Uluslararası Temel Eğitim Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 108-119.

1. GİRİŞ

Uzaktan eğitim, genel olarak öğrenen ve öğretmenin birbirinden uzak olduğu koşullarda gerçekleşen bir öğretim yöntemi olarak tanımlanabilir (Schlosser ve Anderson, 1994). Bu eğitimin amaçlarından biri yüz yüze iletişimin yerine teknolojiyi kullanarak öğretene ile öğrenen arasında karşılıklı etkileşim ve iletişim oluşturmaktır (Keegan, 1986). Uzaktan eğitim; eğitimde fırsat eşitliği sağlayan, her yaşta bireyin istedikleri zaman ve mekânda eğitim almalarına imkân sunan, toplumların veya bireylerin amaçlarını gerçekleştirme ve öğrenme deneyimleri kazanmalarını konusunda katkı sağlayan, eğitim teknolojileri ile desteklenmiş bireysel öğrenmeyi destekleyen bir eğitim faaliyetidir (Seale, 2013; Tandy ve Meacham, 2009). Eğitimde öğretmenler ve öğrenciler için sınıflarda ve okullarda yapılan yüz yüze eğitim yüzyıllardır yoğun olarak tercih edilen eğitim ortamları olmaktadır. Bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin doğal bir sonucu olarak eğitimin, geleneksel ortamların dışına çıkılarak farklı ortamlarda yürütülmesi söz konusu olmuştur. Bu ortamların hepsi yaşanan çağın içinde bulunduğu bilim ve teknolojiye uygun olarak şekillenmiş ve mektup, televizyon, telefon vb. gibi araçlar eğitim için bir araç olmuştur (Kesim, 2010). Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını sürecinde öğrenmenin kesintiye uğratılmadan sürdürülmesi için diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de acil uzaktan eğitim uygulamaları devreye girmiştir. Bu acil uzaktan eğitim sürecinde pek çok öğretmen ders içeriklerini çevrimiçi ortama taşımak zorunda kalmıştır.

Engelli bireyler, engel türlerine göre yaşamın her alanında farklı zorluklarla karşılaşmaktadır. Uzaktan eğitim kaynaklarının sunmuş olduğu teknoloji destekli eğitim sayesinde bu zorluklar ortadan kaldırılabılır ya da azaltılabilir. Örneğin; fiziksel engel durumu olan bir birey mekânsal açıdan eğitim olanaklarına ulaşmakta zorluk yaşayabilir. Bununla beraber zihinsel ya da görme engeli bulunan bir birey de esnek öğrenme imkânı sunan uzaktan eğitim ortamlarında farklı türdeki multimedya (ses, resim, yazı vb.) öğeler içeren materyallerle daha etkili öğrenme olanağı yakalayabilir (Yıldız, 2010). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında kendi öğrenme süreçlerini kendileri düzenleyen ve yönlendiren bireylerin daha başarılı olduğu belirtilmektedir (Artino ve Stephens, 2009; Yükseltürk ve Bulut, 2007).

Uzaktan eğitim zaman ve mekân açısından sağladığı avantajlar ile bireylerin eğitim alma olanaklarını kapsamlı bir şekilde artırmaktadır. Uzaktan eğitim, mekânsal olarak ayrı yerlerde bulunan, çeşitli engellere sahip bireylere veya sosyo-ekonomik durumu farklı bireylere eğitimde fırsat eşitliği sunarak bilgiye kolayca ulaşma imkânı sağlamaktadır (Başar vd., 2019, Burdette ve Greer, 2014). Özellikle engelli bireylerin istihdam fırsatlarına sahip olmak veya mevcut çalışma koşullarını iyileştirmek amacıyla uzaktan öğrenim görmeyi tercih etmektedirler (Allen ve Coney, 2017; Thind vd, 2016). Alanda yapılan bilimsel çalışmalar incelendiğinde, ilkökul, ortaokul, lise ve yüksek öğretim düzeyinde öğrenim gören engelli bireylerin ya tamamen uzaktan ya da karma öğrenme ortamlarında, uzaktan eğitim teknolojilerini kullandıkları görülmektedir (Watson vd., 2013).

Uzaktan eğitimin bu muazzam olanaklarına karşılık bazı dezavantajlarından da söz etmek mümkündür. Uzaktan eğitimin, öğrencilerin sosyalleşmesini engellemesi, yardımsız ve kendi kendine öğrenme alışkanlığı olmayan öğrencilere yeterince yardım sağlayamama, uygulamaya yönelik derslerden yeterince yararlanamama ile beceri ve tutuma yönelik davranışların gerçekleştirilmesinde etkili olamama gibi dezavantajları da vardır. (Kaya, 2002). Uzaktan eğitim sürecinin tüm sorumluluğu öğrenendedir. Öğretmeninden almış olduğu destekle, birebir öğrenmeye ihtiyaç duyan özel gereksinimli öğrenciler için bu sorumluluk çok güçtür. Özel gereksinimli bireyler eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmek için uzaktan eğitim tek başına yeterli değil, hatta bu durum onlar için risk oluşturmaktadır (Schaeffer, 2020). Programdaki aksaklıklar, genel rutinlerin bozulması, iletişim bozuklukları öğrencilerde endişe, hayal kırıklığı ve olumsuz duygulara sebep olabilir (Kong ve Thompson, 2020; Patel, 2020). Sanal eğitim platformlarını kullanmak özel gereksinimli çocuklar ve aileleri için hem maddi hem duygusal sıkıntıların üzerine stres yaratabilir ve bu durum internete erişimin sınırlılığıyla daha da kötü bir hal alabilir (Couper vd., 2021; Houtrow vd., 2020).

Uzaktan öğrenme sürecinde dezavantajlı çocukların bilişim teknolojilerine erişim kısıtlılıkları nedeniyle eğitim açıları artmıştır ve öğrenme açığı artmış olan dezavantajlı, engelli, öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin öğrenme açığını kapatmak ilave bir güçlük olacaktır (Karip, 2020). Normal eğitim sürecinde özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler tam kaynaştırma ve yarı kaynaştırma şeklinde uygulanan eğitim-öğretim süreçlerinde

öğrenme açıkları kapatılmaya çalışılmakta iken pandemi sürecinde bu durum özel gereksinimli öğrencilerin aleyhine dönüşmüştür ve öğrenme açığı daha da büyümüştür. Aynı zamanda öğretmenlerin bu süreçte özel gereksinimli öğrencilerin öğretimlerine dair öz-yeterliliklerinin düşük olduğu görülmüştür (Kast vd., 2021).

Alanyazında uzaktan eğitim yoluyla özel eğitim uygulamalarının etkililiği üzerine çalışmalara ulaşılmıştır. Bu çalışmalara ilişkin bulgular, yapılan uygulamaların olumlu yanlarını ortaya koymaktadır (Barkaia, vd., 2017; Benson, vd., 2018; Coogler, vd., 2018; Değirmenci, 2018; Kizir, 2018; Machallicek, vd., 2016; Meadan, vd., 2016; Neely, vd., 2016; Tunç Paftalı, 2018; Ünal, 2018). Ancak incelenen araştırmaların içerisinde görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin ailelerinin uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik görüşlerine raslanmamıştır. Oysaki özellikle ülkemizde, oldukça yeni bir alan olan uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin, konunun asıl muhataplarının yararları, sınırlılıkları ve eğitim süreci ile ilgili görüşlerinin ortaya konmasının alana yön vermesi bakımından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Böylece hem bu hizmetlerden yararlanmak isteyen bireyler hem uzaktan eğitim hizmeti sağlayıcıları hem de alanda araştırma yapmak isteyen araştırmacılar için bir kaynak ortaya çıkacaktır. Buradan hareketle bu araştırmanın amacı, internet temelli uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin hizmet alan görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin ailelerinin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Söz konusu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- 1-Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin ailelerin deneyimleri nelerdir?
- 2-Ailelerin görme yetersizliğinden etkilenmiş çocuklarının uzaktan eğitim uygulamalarının yararları ve sınırlılıklarıyla ilgili görüşleri nelerdir?
- 3-Ailelerin görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik önerileri ile ilgili görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma türlerinden fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Fenomenoloji çalışmalarında amaç, katılımcıların bir fenomen ya da durum ile ilgili kişisel deneyimlerini genel bir anlayışla betimlemektir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu betimlemeler sonucunda bireylerin fenomenle ilgili sahip olduğu deneyimlerin özüne ulaşılır (Creswell, 2016). Fenomenolojik araştırmalar kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koyamayabilir ancak örnekler, yaşantılar ve açıklamalar yoluyla bir olguyu daha iyi tanımamıza yardımcı olabilir. Bu yönüyle bilimsel alanyazına ve uygulamaya önemli katkılar sunabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırma süreci boyunca bütün etik kriterlere uyularak araştırma tamamlanmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcıları ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Bu yöntem ile, araştırma kapsamında görüşme yapılacak katılımcılar için önceden ölçütlerin ortaya konmasına ve bu ölçütlere uyan bireylerin katılımcı grubu içerisine dâhil edilmesine dayalı bir yöntem olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmanın katılımcılarından biri olan öğretmenler için belirlenen ölçütler: (1) Görme yetersizliğinden etkilenmiş öğrenci ile uzaktan eğitime katılmış olmak. (2) Araştırmaya katılma konusunda gönüllü olmak. Araştırmanın bir diğer katılımcıları olan aileler için belirlenen ölçütler: (1) Uzaktan eğitime katılmış olan total veya az gören çocuğa sahip olma (2) Araştırmaya katılma konusunda gönüllü olma. Mersin ili genelinde 2019-2020 eğitim-öğretim dönemi uzaktan eğitim faaliyetlerine katılmış görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin ailelerinin demografik özellikleri Tablo 1’de katılımcı ebeveyn demografik özellikleri verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı ebeveyn demografik özellikleri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Öğrencinin Sınıfı	Öğrencinin Görme Durumu
A1	Erkek	35	Ortaokul	3. Sınıf	Total düzeyde görmesi olan
A2	Erkek	41	Lise	4. Sınıf	Az Gören

A3	Kadın	43	Ortaokul	4. Sınıf	Total düzeyde görmesi olan
A4	Kadın	28	Ortaokul	2. Sınıf	Total düzeyde görmesi olan
A5	Kadın	45	İlkokul	3. Sınıf	Total düzeyde görmesi olan
A6	Kadın	38	İlkokul	2. Sınıf	Az Gören
A7	Kadın	29	Lise	6. Sınıf	Az Gören
A8	Kadın	37	İlkokul	2. Sınıf	Az Gören
A9	Erkek	42	İlkokul	1. Sınıf	Az Gören
A10	Kadın	27	Lise	1. Sınıf	Total düzeyde görmesi olan
A11	Kadın	35	Ortaokul	8. Sınıf	Az Gören
A12	Kadın	40	Ortaokul	3. Sınıf	Total düzeyde görmesi olan
A13	Kadın	46	İlkokul	5. Sınıf	Total düzeyde görmesi olan

Tablo 1' ye bakıldığında katılımcıların üçü erkek, yedisi kadından oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 27 ile 46 arasındadır. Katılımcıların beş tanesi ortaokul, beş tanesi ilkokul, üç tanesi lise mezunudur. Katılımcı ailelerin söz konusu çocuklarının üç tanesi 2. sınıf, iki tanesi 4. sınıf, iki tanesi 1. sınıf, üç tanesi 3.sınıf, bir tanesi 5. sınıf, bir tanesi 6.sınıf, bir tanesi 8 sınıf öğrencisidir. Yine katılımcı ailelerin söz konusu çocuklarının yedi tanesi total düzeyde görmeye, altı tanesi az görürdür.

2.2. Veri Toplama Araçları

Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin uzaktan eğitim almalarının faydaları ve uzaktan eğitim alma konusundaki sınırlılıkları hakkında bilgi almak için yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı soruları önceden hazırlar ve görüşmenin akışına bağlı olarak ek sorularla kişinin yanıtlarını detaylandırmasını sağlayabilir (Türnüklü, 2000). Yarı-yapılandırılmış görüşme sorularını hazırlamak amacıyla alanyazını, yapılan araştırmalar ve aktarılan bilgiler incelenmiştir. Yapılan bu çalışmaların ışığında yarı-yapılandırılmış görüşmelerde kullanılmak üzere öğretmenlere 7, ailelere 6 soru hazırlanmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları özel eğitim alanında çalışan 2 akademisyenden uzman görüşü alınmıştır. Akademisyenlerden alınan uzman görüşleri ışığında görüşme sorularının son hali belirlenmiştir.

Hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme soruları araştırmaya katılmaya gönüllü aileler ile yaklaşık bir aylık süreç içerisinde uygulanmıştır. Araştırmaya katılan aileler görüşmenin yüz yüze veya telefonla yapılabileceği konusunda bilgi verilmiştir. Ailelerin dokuzu telefonla görüşme yapılmasını tercih etmiştir. Kalan katılımcıların ikisi tanesi yüz yüze görüşme yapılmasını tercih etmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerin ses kaydı alınmış, görüşmeyle ilgili notlar tutulmuştur

2.3. Verilerin Analizi

Görüşmenin verileri araştırmacılar tarafından içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. İçerik analizi dört aşamada gerçekleştirilir. İlk aşamada veriler kodlanır. İkinci aşamada temalar ortaya çıkarılır. Üçüncü aşamada kodlar ve temalar düzenlenir. Dördüncü ve son aşamada ise bulgular tanımlanarak yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Görüşmelerden elde edilen veriler Word dosyalarına aktarılmıştır. Çalışmanın araştırmacıları öğretmenlerin ve ailelerin görüşme sorularına verdikleri cevapları detaylı inceleyerek verileri tema kod ve alt kodlara dönüştürmüştür. Kodlayıcılar arasındaki güvenilirlik Miles ve Huberman (1994) tarafından kodlayıcılar

arasındaki görüş birliği olarak ifade edilen “Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısı / (Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısı + Üzerinde görüş birliği sağlanmayan konu / terim sayısı) x 100” formülü ile hesaplanmıştır. Yapılan hesaplama sonucunda araştırmanın güvenilirliği %91 belirlenmiş ve kodlamaların güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Görme yetersizliğinden etkilenmiş çocuğu olan aileler ile yapılan görüşmeler sonucun ulaşılan veriler içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Bunun sonucunda ailelerin uzaktan eğitim uygulamaları ile ilgili görüşleri, uzaktan eğitimin yararları ve sınırlılıkları, uzaktan eğitim uygulamalarıyla ilgili öneriler şeklinde üç temada şekillendiği ortağa konmuştur.

Tema 1: Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin Eğitiminde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Kullanımına İlişkin Bulgular

Tablo 2. Uzaktan eğitim sürecine ilişkin tema kategori ve kodlamalar

Tema	Kategori	Kodlama
Uzaktan Eğitim Uygulamaları	Eğitim Süreci	Öğretmenin uygulamalı öğretim yapamaması
		Öğretmenin öğrencinin yaptığı çalışmaları kontrol edememesi
	Materyal/Dijital İçerik	Ders içeriklerinin öğrencinin görmesi için uygun olmaması
		Az gören veya total düzeyde görmeye sahip öğrencinin görmesine uygun ödevler hazırlanamaması
	Öğretmenle işbirliği	Ders içeriklerinin görsellerinin betimlenmemesi
		Öğrencinin ders içeriklerini takip edebilmesi için fazladan zamana ihtiyaç duyması
		Uzaktan eğitim sürecinde çocuğa destek konusunda yeterli zaman ayıramama
		Görme engelli çocukların eğitimi için gerekli bilgilere sahip olmama

Ailelerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin kodlamalar incelendiğinde görme engelli öğrencilerin yeni bilgilerin öğrenmesi sürecinde öğretmeniyle uygulamalı öğretim yapılmasına ihtiyaç duyduğunu ve öğretmenin öğretim sırasında çocuğun yaptığı çalışmalara uzaktan dönüt vermesinin zor olduğunu belirtmiştir. Materyal/Dijital içerik kategorisinde aileler uzaktan eğitimde kullanılan ders içeriklerinin az gören ve total düzeyde görmeye sahip çocuklara uygun olmadığı ve ödev hazırlama konusunda öğretmenin zorluk yaşadığından bahsedilmiştir. Öğrencilerin uzaktan eğitim sırasında ekranda akan bilgilere yetişebilmesi için fazladan zaman ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Görmeyen öğrenciler için uzaktan eğitim ders içeriklerinin betimlemelerinin bulunmadığı veya az olduğu belirtilmiştir. Aileler ile yapılan görüşmede ailelerin uzaktan eğitim sürecinde çocuklarına yeteri kadar zaman ayıramadıklarını ve görme engellilerin eğitimi için gerekli olan bilgilere sahip olmadıklarını dile getirmişlerdir. Uzaktan eğitim sürecine ilişkin doğrudan alınan görüşler şu şekildedir:

Aile 1: “Oğlum az gören bir öğrencidir. Ekranda olan görüntüler hızlı gittiği için çocuğum takip etmekte zorlanmaktadır. Yeni bir şey öğreneceği zaman ben ve annesi ona yardım edemiyoruz. Biz nasıl yapacağımızı bilmiyoruz.” Aile7: “Benim oğlumun hem zihinsel engeli hem de görme engeli var. Uzun süre bilgisayar başında durmuyor çok sıkılıyor. Öğretmenin benim oğlumla birebir ders yapması gerekir bütün sınıfla olmuyor.”

Tema 2: Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin Eğitiminde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Kullanımı Fayda ve Sınırlılıklarına İlişkin Bulgular

Tablo 3. Uzaktan eğitimin yararları ve sınırlılıklarına ilişkin tema, kategori ve kodlamalar

Tema	Kategori	Kodlama
Uzaktan Eğitim Uygulamaları	Eğitim uygulamaları	Uzaktan eğitim materyallerini kullanamama Öğrencilerin istedikleri ortamda ve zamanda öğrendiklerini tekrar edebilmesi Öğrencilerin sınırlı olan Braille alfabesi basılı kaynaklarının yerine dijital içerikler ile öğretimini zenginleştirilmesi Uzaktan eğitim materyallerine(tablet, telefon, bilgisayar v.b.) sahip olmaması Öğrencinin görmesine uygun dijital içeriklerin yeterli miktarda ve nitelikte olmaması
	Uzaktan eğitime erişim	İnternet bağlantısı olmaması Gerekli cihazlara sahip olmama (Bilgisayar, Tablet, Telefon vb.) EBA, EBA Tv. Ve diğer dijital platformların içeriklerinin uygun olmaması
	Öğretmenle işbirliği	Zaman ayıramama Ailenin Braille Alfabesi okumayı yazmayı bilememesi

Ailelerin uzaktan eğitim uygulamalarının görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin eğitiminde kullanılmasının yarar ve sınırlılıklarına ilişkin kodlamalar incelendiğinde, öğrencilerin bir kısmının uzaktan eğitime erişim materyallerini kullanamaması, uzaktan eğitime erişimde ihtiyacı olan tablet, telefon, bilgisayar gibi cihazlara sahip olmadığı aileler tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca aileler çocuklarının istedikleri ortamda ve zamanda öğrendiklerini tekrar edebildikleri, az sayıda olan Braille alfabesi basılı kaynaklarının yerine dijital içerikleri kullanarak öğretimlerini zenginleştirdiğini belirtmişlerdir. Uzaktan eğitimde kullanılan dijital içeriklerin görme engelli çocuklara uygun olmaması veya dijital içeriklerin az olduğu belirtilmiştir. Uzaktan eğitime erişim kategorisinde aileler internet bağlantısı, uzaktan eğitime bağlanmak için gerekli olan cihazlarasahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Aileler uzaktan eğitim uygulamalarında çocuklarına yeterli desteği sağlamakta zorlandıklarını ve Braille alfabesini bilmediklerini belirtmiştir.

Aile 3: Kızım ortaokula gidiyor, dersleri çok ağır. Ben ona yardımcı olamıyorum. EBA' dan veya başka sitelerden sürekli ders dinliyorum. Ama yeni bir şey öğreneceği zaman öğretmeni öğretse daha iyi öğrenir. Aile 5 : "Bizim maddi durumumuz çok kısıtlı evimizde internet yok bu yüzden uzaktan eğitime katılmakta çok zorlandık. Evde akıllı telefon sadece babasında var babası da işe gittiği için ancak akşamları kısa bir süre telefon evde oluyor."

Tema 3: Uzaktan Eğitim Uygulamalarına Yönelik Önerilere İlişkin Bulgular

Tablo 4. Uzaktan eğitim sürecine yönelik önerilere ilişkin tema kategori ve kodlamalar

Tema	Kategori	Kodlama
Uzaktan Eğitim Uygulamaları	Eğitim uygulamaları	Öğrencilere eğitimlerin bireysel yapılması veya fazladan zamana ihtiyaç duyma EBA, EBA TV ve diğer dijital platformlardaki dijital içeriklerin az gören ve total öğrencilere uygun hazırlanması Öğrencilere kullanabileceği daha fazla dijital içerik hazırlanması
	Uzaktan eğitime erişim	İnternet bağlantısı desteği Öğrencilere ekran okuma ve büyütme programlarına erişim ve kullanımıyla ilgili destek sağlama Gerekli donatıya erişim desteği (Bilgisayar, Tablet, Telefon vb.) sağlamak.
	Aileye yönelik öneriler	Aileye ekran okuma ve büyütme programlarının kullanımıyla ilgi bilgi verme Ailenin Braille Alfabeti okumayı yazmanın öğretimi

Ailelerin uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik önerilerine ilişkin eğitim uygulamaları kategorisi incelendiğinde, ailelerin öğrencilerle yapılacak olan uzaktan eğitimin bireysel olması ve görme engelli öğrencilere fazladan zaman tanınması gerektiği dile getirilmiştir. Öğrencilerin eğitim aldığı uzaktan eğitim platformlarının görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin ihtiyaçlarına uygun düzenlenmesi ve bu içeriklerin sayısının artırılması belirtilmiştir. İnternet erişimine ihtiyaç duyan öğrencilerin ihtiyaçlarının ücretsiz karşılanması gerektiği belirtilmiştir. Ailelerin uzaktan eğitime bağlanması için gerekli olan bilgisayar, tablet dizüstü bilgisayar gibi cihazlara ihtiyacı olduğu bu giderilmesine destek verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında ekran okuma ve ekran büyütme programlarına erişim konusunda destek verilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde ailelerin çocuklarının eğitimine destek verebilmesi için aileye gerekli eğitimler verilmesi gerektiği dile getirilmiştir

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin eğitiminde uzaktan eğitimin kullanılmasının yararları ve sınırlılıkları ile ilgili yapılan araştırmada ailelerin birçoğu olumlu görüşe sahip görülmüştür. Ailelerin birçoğu uzaktan eğitim uygulamalarının faydalı olduğunu ancak birçok eksiklik olduğunu dile getirmiştir. Araştırmaya katılan aileler öğretmenler tarafından uygulanan eğitimler sırasında görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin ihtiyaç duyduğu bireysel eğitimi alamamaları veya uygulanan eğitimlerin bireysel ihtiyaçlara yönelik hazırlanmaması uzaktan eğitimin verimliliğini düşürmektedir. Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin eğitiminde kullanılan dijital içeriklerin az gören veya görmeyen bireylere uygun olmadığı görülmüştür. Bunun yanında görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin erişebildikleri basılı kaynakların az olması internet temelli uzaktan eğitimin tercih edilmesine sebep olmuştur. Az gören veya görmeyen bireyler internet temelli uzaktan eğitim ile derslerini tekrar etme, farklı ilgi alanlarıyla ilgili uzaktan eğitimlere katılma fırsatına sahip olmaktadır. Görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin uzaktan eğitim uygulamalarına katılmalarının önündeki bir diğer sınırlılık ise uzaktan eğitime erişim problemleridir. Ailelerin bazıları az gören veya görmeyen bireylerin ihtiyacı olan internet ve internete bağlanmak için gerekli olan cihazlara sahip olmadıklarını dile getirmiştir. Uzaktan eğitimin uygulanabilmesine en büyük destek olan aileler çeşitli problemler sebebiyle çocuklarının uzaktan eğitime katılmalarına yeterli desteği sağlayamadıklarını dile getirmişlerdir. Aileler Braille alfabetine, ekran okuma ve büyütme programlarına yeteri kadar hakim olmamaları gibi sınırlılıklarının olduğunu belirtmişlerdir. Tüm sınırlılıklarının yanında aileler uzaktan eğitimin çocuklarının eğitiminde faydalı olduğunu dile getirmiştir.

Ülkemizde Milli eğitim Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalarda oyun, etkinlik, konu anlatımı, canlı derslere dayalı çok çeşitli çevrimiçi materyallerden (videolar, e-kitaplar vb.) Zoom, BigBlueButton, Skype, Instagram canlı yayın, Facebook, Twitter gibi sosyal medya araçlarını içeren pek çok web tabanlı/çevrimiçi/online platformlardan yararlandığı dikkat çekmektedir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı salgın sürecinde altyapısını güçlendirerek Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ile iş birliği ile EBA(Eğitim Bilişim Ağı), TRT EBA TV(Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Eğitim Bilişim Ağı Televizyonu), GEDEX(Gelişim Destek Sistemi) gibi uygulamalar geliştirmiştir. Böylece özel gereksinimli öğrencilerin uzaktan eğitime ulaşması konusunda yaygın etkiye önem verdiği görülmüştür. Ülkemizde gerekse diğer ülkelerde bilişim çağıyla hız kazanan ve özel gereksinimi olan öğrencilerin ve ailelerinin güçlendirilmesi temelinde zengin teknolojik materyallerle desenlenen uzaktan eğitim uygulamalarının, salgın sürecinde bir kat daha ivme kazandığını göstermektedir (Bozkurt vd., 2020; Courtenay ve Perera, 2020; Goldschmidt, 2020; UNESCO, 2020). Bu süreçte ortaya konulan tüm olanaklarla hazırlanan pek çok çevrimiçi uygulamayla, ülkemize özgü ve bu süreçten sonra da kullanılacak uzaktan eğitim sistemi modelinin geliştirilmeye başlandığı söylenebilmektedir (Özer, 2020).

Kapsayıcı eğitim, tüm öğrencilerin eğitim süreçlerine ve hazırlanan materyallere ulaşımına eşit derecede önem veren bir yaklaşımdır (Ackah-Jnr, 2020; Armitage ve Nellums, 2020). Ülkemizde son yıllarda kapsayıcı eğitime daha fazla önem verilmekte bununla ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Ancak araştırmanın sonuçları incelendiğinde görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin uzaktan eğitime erişimlerinin olağan gelişim gösteren akranlarına göre bir hayli problem yaşadığı görülmektedir. Uzaktan eğitim için gerekli olan dijital içeriklerin görmeyen öğrenci için betimlenmesi, ekran okuma ve ekran büyütme programlarına erişimin güç olduğu aileler tarafından dile getirilmiştir.

Uzaktan eğitim ders içeriklerinin görmeyen öğrenciler için betimlemelerinin olmaması veya çok az olması, az gören öğrencilerin ekranda bulunan yazıları ve resimleri incelemesi için uygun olmadığı görülmüştür. Braille Alfabeti ile yazılan yazının dokunsal olması, okuma yazmada ya da matematikte uzaktan video ile göstermeye ya da fotoğrafla anlatmaya olanak tanınamaması büyük zorluk yaratmıştır. Bu kısıtlılıklara rağmen az gören öğrencilerin derslerini tekrarda, boş zamanlarını nitelikli değerlendirmede uzaktan eğitim platformlarından faydalandıkları aileler tarafından dile getirilmiştir. Araştırmaya katılan bazı aileler internet erişimine sahip olmadıklarını ve çocuklarının tablet, telefon ve dizüstü bilgisayar gibi donatılara sahip olmadığını belirtmiştir.

Ebeveynlerin ev içindeki eğitimci rolünü üstlenmesi ile birlikte aile rol beklentilerinin çeşitlenerek arttığı vurgulanmaktadır (Bozkurt vd., 2020; Burke ve Dempsey, 2020; UNESCO,2020). Ailelerin uzaktan eğitim sürecinde çok fazla rol üstlenmesi gerekmektedir. Ancak aileler görmeyen veya az gören öğrencilerin eğitiminde kullanılan Braille Alfabetine, ekran büyütme ve ekran okuma programlarına yeteri kadar hâkim olmadıklarını dile getirmiştir. Ayrıca bazı aileler çok fazla sorumluluklarının olduğu ve çocuklarının eğitimine zaman ayıramadıklarını bu yüzden yüz yüze eğitimi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Aileler çocuklarının en fazla karşılaştıkları sorunun ekran bağımlılığı olduğunu belirtmişlerdir. Aileler çocuklarının uzaktan eğitim ile başlayan dijital ekran kullanım sürelerinin zamanla arttığını ve zaten kısıtlı olan sosyal yaşama katılma çabalarının çok daha fazla azaldığı sonucuna ulaşmıştır. King, Dellfabro, Billieux ve Potenza'nın (2020) yaptığı çalışmada da salgın döneminde bireylerin çevrim içi oyunlara katılımının arttığı belirtilmiştir. Çocukların karşılaştığı diğer bir sorun somutlaştırma olarak belirlenmiştir. Ebeveynler çocuklarının yüz yüze eğitime göre daha yavaş öğrendiklerini ve derslerden çabuk sıkıldıklarını vurgulamışlardır.

5. ÖNERİLER

Ailelerin katılımıyla gerçekleşen araştırmanın sonuçlarına göre görme yetersizliğinden etkilenmiş bireylerin uzaktan eğitim sürecine yönelik olarak şu önerilerde bulunulabilir:

- 1- Dijital içeriklerin görmeyen veya az gören çocukların ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi ve görme yetersizliğinden etkilenmiş öğrencilerin kullanabileceği dijital içeriklerin miktarının artırılması.

- 2- Ailelere Braille alfabesi, ekran okuma, ekran büyütme gibi ailelerin ihtiyaç duyduğu eğitimler konusunda destek sağlanmalıdır.
- 3- Ailelere uzaktan eğitim sürecinde çocuklarına nasıl yardımcı olması gerektiği ile ilgili psikolojik destek sağlanmalıdır.
- 4- Ailelere görme yetersizliğinden etkilenmiş çocuklarının uzaktan eğitim sürecinde ihtiyaç duyduğu bilgisayar, tablet, internet erişimi gibi konularda destek sağlanmalıdır.

BEYAN

“Görme Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin Eğitiminde Uzaktan Eğitimin Kullanılmasının Yarar Ve Sınırlılıklarının İncelenmesi” isimli makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ackah-Jnr, F. R. (2020). Inclusive education, a best practice, policy and provision in education systems and schools: The rationale and critique. *European Journal of Education Studies*, 6(10), 171-183. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3605128>
- Allen, M. & Coney, K. (2017). What happens next? 2017: Areport on the first destinations of 2015disabledgraduates.https://www.agcas.org.uk/write/MediaUploads/Resources/Disability%20TG/W HN_report_final_20_October_2017.pdf adresinden alınmıştır.
- Artino, A. R. & Stephens, J. M. (2009). Academic motivation and self-regulation: A comparative analysis of undergraduate and graduate students learning online. *The Internet and Higher Education*, 12(3-4), 146-151.
- Ashburner, J., Vickerstaff, S., Beetge, J., & Copley, J. (2016). Remote versus face-to-face delivery of early intervention programs for children with autism spectrum disorders: Perceptions of rural families and service providers. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 23, 1-14. doi: 10.1016/j.rasd.2015.11.011
- Barkaia, A., Stokes, T. F., & Mikiashvili, T. (2017). Intercontinental telehealth coaching of therapists to improve verbalizations by children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 50(3), 582-589. doi: 10.1002/jaba.391
- Başar, M., Arslan, S., Günsel, E., & Akpınar, M. (2019). Öğretmen adaylarının uzaktan eğitim algısı. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 3(2), 14-22.
- Bozkurt, A. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi süreci ve pandemi sonrası dünyada eğitime yönelik değerlendirmeler: Yeni normal ve yeni eğitim paradigması. 6(3), 112- 142
- Cason J. (2009). A pilot telerehabilitation program: delivering early intervention services to rural families. *International Journal of Telerehabilitation*, 1(1), 29–38. doi: 10.5195/ijt.2009.6007
- Couper-Kenney, F. ve Riddell, S. (2021). The impact of COVID-19 on children with additional support needs and disabilities in Scotland. *European Journal of Special Needs Education*, 36(1), 20-34.
- Coogle, C., Ottley, J. R., Rahn, N. L., & Storie, S. (2018). Bug-in-ear eCoaching: Impacts on novice early childhood special education teachers. *Journal of Early Intervention*, 40(1), 87-103. doi: 10.1177/1053815117748692
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev. Ed.). Eğiten Kitabevi.
- Değirmenci, H. D. (2018). *Koçluk içeren ve içermeyen web-tabanlı mesleki gelişim uygulamalarının otizmli öğrencilerle çalışan öğretmenlerin öğretim becerilerini ve öğrencilerinin güvenlik becerilerini edinmeleri açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Karip, E. (2020). COVID-19: Okulların kapatılması ve sonrası. Erişim adresi <https://tedmem.org/vurus/covid-19-okullarin-kapatilmasi-ve-sonrasi> Erişim Tarihi: 16.01.2021.
- Kast, J., Lindner, K-T., Gutschik, A. ve Schwab, S. (2021). Austrian teachers' attitudes and self-efficacy beliefs regarding at-risk students during home learning due to COVID-19. *European Journal of Special Needs Education*, 36(1), 114–126. doi:10.1080/08856257.2021.1872849.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. 1. Baskı. Pegem A Yayıncılık.

- Keegan, D. (1986). *Interaction and communication*. The foundations of distance education içinde (ss. 89–107). Croom Helm
- Kesim, E. (2010). *Uzaktan eğitimde meydana gelen değerler dizisi (paradigma) değişimlerinin e-öğrenme ekonomisi alanına yansımaları*. T. G. Yamamoto, U. Demiray ve M. Kesim (Ed.). içinde Türkiye'de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar (s. 3-25). Elif Yayınevi.
- King, D. L., Delfabbro, P. H., Billieux, J. Ve Potenza, M. N. (2020). Problematic online gaming and the COVID-19 pandemic. *Journal of Behavioral Addictions*. doi: <https://doi.org/10.1556/2006.2020.00016>.
- Kızır, M. (2018). *Ayrıık denemelerle öğretimin çevrimiçi sunulan aile eğitim programıyla kazanımının incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Korkmaz, G. & Toraman, Ç. (2020). Are we ready for the post-COVID-19 educational practice? An investigation into what educators think as to online learning. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 293-309.
- Kong, M. ve Thompson, L. A. (2020). Considerations for young children and those with special needs as COVID-19 continues. *JAMA Pediatrics*. Erişim adresi <https://jamanetwork.com/> on 08/31/2020. Erişim Tarihi: 14.12.2020.
- Machalicek, W., Lequia, J., Pinkelman, S., Knowles, C., Raulston, T., Davis, T., & Alresheed, F. (2016). Behavioural telehealth consultation with families of children with autism spectrum disorder. *Behavioural Interventions*, 31(3), 223-250. doi: 10.1002/bin.1450
- Meadan, H., Snodgrass, M. R., Meyer, L. E., Fisher, K. W., Chung, M. Y., & Halle, J. W. (2016). Internetbased parent-implemented intervention for young children with autism: A pilot study. *Journal of Early Intervention*, 38(1), 3-23. doi: 10.1177/1053815116630327
- Muilenburg, L. Y., & Berge, Z. L. (2005). Student barriers to online learning: A factor analytic study. *Distance Education*, 26(1),29-48.
- Neely, L., Rispoli, M., Gerow, S., & Hong, E. R. (2016). Preparing interventionists via telepractice in incidental teaching for children with autism. *Journal of Behavioral Education*, 25(4), 393-416. doi: 10.1007/s10864-016-9250-7
- Ozan Leylum, Ş., Odabaşı, H. F., & Kabakçı Yurdakul, I. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 369-385.
- Seale, J. K. (2013). *E-learning and disability in higher education: Accessibility research and practice*. Routledge.
- Schaeffer, K. (2020). As schools shift to online learning amid pandemic, here's what we know about disabled students in the U.S. Erişim adresi <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/04/23/as-schools-shift-to-online-learning-amidpandemic-heres-what-we-know-about-disabled-students-in-the-u-s/> Erişim Tarihi: 17.04.2022
- Schlosser, C. A., & Anderson, M. L. (1994). Distance education: Review of the literature. Ames, IA: Iowa Distance Education Alliance. (ERIC No. ED382159).
- Tarbox, C., Silverman, E. A., Chastain, A. N., Little, A., Bermudez, T. L., & Tarbox, J. (2020). *Taking action: 18 simple strategies for supporting children with autism during the COVID-19 pandemic*. <https://psyarxiv.com/96whj/>
- Tunç Paftalı, A. (2018). *Uzaktan koçluk uygulamasının otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerle çalışan okul öncesi öğretmenlerinin öğretim becerileri ve öğrencilerin öğrenme düzeyleri üzerindeki etkililiği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 6(4), 543-559.
- Ünal, F. (2018). Koçluk desteğiyle sunulan web tabanlı mesleki gelişim portalının okul öncesi öğretmenlerinin gömülü öğretim becerileri ile gelişimsel yetersizliği olan çocukların hedef davranışları üzerindeki etkililiği. *Yayınlanmamış doktora tezi*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

- Yıldız, S. (2010). Bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla özürllüer için geleceğe bir kapı açmak. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 612-620
- Watson, J., Murin, A., Vashaw, L., Gemin, B., & Rapp, C. (2013). Keeping Pace with K-12 Online & Blended Learning: An Annual Review of Policy and Practice. 10 Year Anniversary Issue. *Evergreen Education Group*.